

THUIS
ONDERWIJS
VERBOND

Christenen voor
Onderwijsvrijheid

Betreft: Officiële reactie van stichting CvO en vereniging Thuisonderwijsverbond op het wetsvoorstel “Onderwijs op een andere locatie dan school”, publicatiedatum 5 december 2016

Datum: Capelle aan de IJssel/Zeewolde, 31 januari 2017

Inleiding

Het is inmiddels ruim 3,5 jaar geleden dat Staatssecretaris Dekker, in zijn reactie op het rapport van de Onderwijsraad “Grondwet 23 in Maatschappelijk Perspectief”, voor het eerst aankondigde dat hij de wetgeving rondom thuisonderwijs wil veranderen. In deze periode zijn veel thuisonderwijzers in onzekerheid geweest over hun lot, mocht het tot andere wetgeving komen.

Stichting Christenen voor Onderwijsvrijheid en de vereniging Thuisonderwijsverbond zijn ontstaan vanuit de groep christelijke thuisonderwijzers die, vanwege richtingsbezwaren tegen het onderwijs in hun woonplaats, de mogelijkheid van thuisonderwijs met beide handen hebben aangegrepen. Voor deze groep is er de extra onzekerheid dat bij het herzien van de wetgeving er minder of geen ruimte zal zijn voor de grondslag van hun huidige beroep op vrijstelling. Er bestaat dan immers geen actieve wettelijke erkenning meer van hun bezwaren.

Het vooruitzicht van het aanvankelijke plan van de staatssecretaris, namelijk de hele vrijstelling 5b schrappen en niets daarvoor in de plaats stellen, was een schrikbeeld. Inmiddels is de positie van de regering enigszins opgeschoven en wordt thuisonderwijs, aldus het voorstel, toegestaan maar aan strikte voorwaarden onderworpen.

De tendens van deze officiële reactie zal geplaatst moeten worden in deze context. Wij hebben onze reactie onderverdeeld in drie hoofdonderwerpen:

1. Ontstaansgeschiedenis van het onderhavig voorstel.
1. De grondrechtelijke consequenties en juridische vraagstukken van het nieuwe voorstel zoals wij die signaleren.
2. De concrete problemen in de toegang tot/de uitvoer van het thuisonderwijs onder de voorgestelde maatregelen

1. Ontstaansgeschiedenis van het onderhavig voorstel

Het is goed om kort stil te staan bij de stappen die aan de publicatie van dit voorstel voorafgingen. Na het debat in de Tweede Kamer in maart 2016 werden de belangenorganisaties bij het ministerie uitgenodigd om in verschillende sessies mee te denken over 'proces en kaders thuisonderwijs'. De hoofdlijnen van het beleid werden schriftelijk aan ons voorgelegd en een eerste schriftelijke reactie daarop hebben wij gegeven op 11 juli 2016.

Tot onze spijt hebben wij niet mogen merken dat het ministerie op de zwaarwegende punten die wij aandroegen haar standpunt wilde aanpassen. Ook is een schriftelijke reactie op onze weloverwogen inbreng, waarin de tegenargumenten werden afgewogen, helaas uitgebleven. We kunnen ons niet aan de indruk onttrekken dat de gesprekken bij het ministerie slechts een formaliteit waren die als bijvangst voor het ministerie opleverde dat de belangrijkste kritiekpunten vanuit het veld alvast duidelijk naar voren waren gebracht. Dit ervaren wij als een pijnlijke gang van zaken en daarom aarzelen wij ook niet om via deze weg nogmaals ons ongenoegen hierover kenbaar te maken.

Ook merken wij op dat op de publicatiedatum, 5 december 2016, reeds bekend was dat er in deze kabinetsperiode geen sprake meer zal zijn van het indienen van het wetsvoorstel bij de Tweede Kamer. Wij vragen ons oprecht af wie in dit hele veld nu belang heeft gehad bij het zetten van deze stap, slechts drie maanden voor de Tweede Kamerverkiezingen? Wij, de thuisonderwijzers, voelen ons hierdoor alleen maar een speelbal in een politieke stammenstrijd.

In het algemeen kunnen we stellen dat het ons opvalt dat het wetsvoorstel uitgaat van een sterk (politiek) wantrouwen jegens thuisonderwijzers. Dat is opvallend, omdat in het laatste debat in de Tweede Kamer geen harde feiten zijn genoemd die een dergelijk wantrouwen rechtvaardigen. Het beschikbare wetenschappelijk onderzoek over de merites van thuisonderwijs wordt als onbetrouwbaar (want niet representatief) bestempeld, en het wetsvoorstel is meer gebaseerd op een gevoel van urgentie dan op concrete harde cijfers.

Samenvattend kan gesteld worden dat dit wetsvoorstel uitgaat van een enorme controledruk aan de voorkant in plaats van een signaal gedreven of risicogericht toezichtkader. Hiermee schiet het wetsvoorstel zijn doel voorbij met als resultaat dat ouders en kinderen die met thuisonderwijs bezig zijn juist worden beperkt in de flexibiliteit die ze nodig hebben.

Als het gaat om de rechtspraak op basis van dit nieuwe wetsvoorstel houden wij ons hart vast. Niet alleen de wettekst, maar ook de memorie van toelichting zal door de rechter en beleidsbepalers gebruikt worden in de interpretatie van bepaalde wetteksten. Er is in het voorliggende voorstel en de toelichting allerm minst een evenwichtig beeld geschetst van het thuisonderwijs, van bijvoorbeeld de praktijk rondom toezicht in andere landen, of de meerwaarde ervan doordat ouders als proceseigenaren doorgaans veel meer betrokkenheid tonen dan leerkrachten in loondienst.

Daarbij is het ook geen geheim dat in de laatste jaren veel van onze gezinnen ten onrechte werden geconfronteerd met onwettige vormen van handhaving die in sommige gevallen zelfs leidden tot strafrechtelijke vervolging en veroordeling. Het klimaat wat daardoor is ontstaan heeft ons

vertrouwen in de overheid en de rechterlijke macht ook geen goed gedaan. Dit maakt ons extra zorgvuldig in het overwegen van de gevolgen die een wetswijziging als deze voor onze gezinnen kan hebben.

2. De grondrechtelijke consequenties en juridische vraagstukken van het nieuwe voorstel

Wij blijven van mening dat het wegnemen van de mogelijkheid van richtingsbedenkingen een enorme verarming van het onderwijsstelsel betekent. Strikt genomen is de wettelijke bepaling namelijk, geheel los van de mogelijkheid die hij biedt voor thuisonderwijs, bedoeld om mensen tegemoet te komen die vanuit gewetensbezwaren geen school kunnen vinden voor hun kinderen.

Dat nu wordt voorzien in een alternatieve manier om thuisonderwijs te kunnen geven is slechts ten dele een antwoord op de vraag wat mensen met gewetensbezwaren nu dan moeten doen. Sterker nog: door alleen maar 'thuisonderwijs onder voorwaarden' voor te stellen wordt de keuze juist beperkt. De ouder is niet meer in staat om onderwijs te vinden wat past bij zijn levensovertuiging als hij niet voldoet aan de voorgestelde voorwaarden. Met dit wetsvoorstel wordt volledig meebewogen met de verdenking die in 2013 al werd uitgesproken, namelijk dat Leerplichtwet artikel 5b slechts wordt gebruikt 'om thuisonderwijs te kunnen geven.' Dit is een schoffering van de wetgever, welke deze regeling in het leven heeft geroepen voor een echt bestaande groep gewetensbezwaarden én een schoffering van een substantiële groep ouders die tot op heden ter goeder trouw van de regeling gebruik maken.

Het is in dit verband ook veelzeggend dat in de toelichting bij het voorstel de belangrijkste zinsnede uit Grondwet 23 ("het geven van onderwijs is vrij") niet expliciet wordt vermeld. De Grondwet wordt wel erg vrij geïnterpreteerd en het fysiek ontbreken van deze frase is daarvoor exemplarisch.

Ook bevreemdt het ons dat onomwonden wordt gesteld dat het recht van het kind 'dominant is over het recht van de ouder om onderwijs te kiezen', waarbij naar onduidelijke bronnen wordt verwezen. De beide geciteerde bronnen (EHRM zaak Konrad vs Duitsland en de Deense seksuele voorlichting zaak uit 1976) betreffen landen waar de leerplicht/onderwijswetgeving nadrukkelijk afwijkt van de huidige Nederlandse situatie. Het oordeel van het EHRM in deze zaken kan echter niet gezien worden als algemeen geldende wetgeving voor alle EU landen.

In Nederland is een belangrijke pijler van de rechtsstaat dat iemand niet gevraagd kan worden zijn onschuld te bewijzen. Echter het wantrouwen dat blijkt uit de voorgestelde maatregelen staat voor ons gelijk aan een beschuldiging. De suggestie wordt gewekt dat thuisonderwijzers niet vertrouwd kunnen worden, dat de afwezigheid van dergelijke maatregelen allerlei misstanden in de hand zou werken. Het verlenen van toegang tot de woning, het zonder aanleiding laten beoordelen van een gezinssituatie op het 'sociaal en psychisch veilig klimaat' en het eisen van een vakantieplanning zijn slechts enkele voorbeelden hiervan.

3. De concrete problemen in de toegang tot/de uitvoer van het thuisonderwijs

De slaafse parallel die telkens wordt gezocht met het toezicht op B3 onderwijs is ongepast voor thuisonderwijs. Niet alleen is inspectietoezicht op deze wijze onuitvoerbaar, maar de vergelijking is staatsrechtelijk gezien ook onjuist. De ouder is immers een natuurlijk persoon en geen rechtspersoon, zoals het bevoegd gezag van een school. Daarbij is bij B3 scholen nog steeds sprake van een 'derde partij' die het onderwijs verzorgt welke niet alleen aan de overheid, maar tevens via de overheid aan de ouders verantwoording dient af te leggen. In het thuisonderwijs ontbreekt daartoe ten enenmale de noodzaak want er is geen sprake van een 'derde partij'. Zie hierover ook onze slotconclusie.

Bekwaamheid van de thuisonderwijzer

1. Wij zien geen heil in de vereiste dat de onderwijsgevende een opleiding van minimaal hbo niveau bezit. Niet alleen is dit een aantasting van de vrijheid van onderwijs (onderwijs is dan alleen nog vrij als je een hbo-opleiding hebt), maar de noodzaak van deze maatregel om de kwaliteit van het onderwijs te waarborgen is geenszins bewezen. Deze eis creëert een schijnzekerheid, omdat het hebben van een hbo-diploma niets zegt over de bekwaamheid om een kind te kunnen onderwijzen. Aantoonbaar is dat mensen in de praktijk ook zonder hbo-diploma prima resultaten halen in het onderwijzen van hun kind. Ook in het buitenland is dit het geval en geldt een dergelijke eis niet.
2. De hiernaast geldende eis dat ook pedagogische/didactische bekwaamheid dient te worden aangetoond is welhaast lachwekkend te noemen. We wijzen hier op de grote mate van zelfselectie bij het thuisonderwijs, vanwege de hoge drempel die gevormd wordt door andere aspecten van het thuisonderwijs (altijd een ouder thuis, zelf de leermiddelen betalen). Het is slechts een verzwaring van de administratieve lasten en ook hiervan is de werkzaamheid ten dienste van de kwaliteit van het onderwijs geenszins bewezen. Uit de vraagstelling over dit ontwerp concluderen wij dat er gezocht wordt naar harde criteria, zodat gemeten kan worden of iemand pedagogisch-didactische bekwaamheid beschikt. Dat is in onze ogen onmogelijk, omdat dit een intrinsieke eigenschap van een persoon betreft. Natuurlijk kan er gestimuleerd worden om deze eigenschap te ontwikkelen. Een vereniging kan hierin een prima rol vervullen

Toezicht op thuisonderwijs

3. Onder de geschetste voorwaarden van de zeer ingrijpende vorm van inspectietoezicht zien wij er eigenlijk geen brood in om samen met de inspectie een toezichtkader te ontwerpen. Dat is dan hooguit een doekje voor het bloeden. De fundamentele houding van wantrouwen en de visie dat thuisonderwijs wel in het keurslijf van (B3) schoolonderwijs gepropt kan worden staan hieraan in de weg. Neem daarbij het vooruitzicht dat bij geschillen uiteindelijk alsnog de **strafrechter** zal moeten oordelen en we hebben helemaal onze buik vol. Samen met de stichting Keurmerk Thuisonderwijs zijn wij van mening dat er onvoldoende borging is voor het recht van het kind op onderwijs in geval van een geschil met de inspectie over de vraag of er wel/geen sprake is van thuisonderwijs. Dit kan zich op allerlei vlakken afspelen, die hierboven al genoemd zijn, maar het

gevolg zal zijn dat we dan terugkeren bij de strafrechter. Deze is niet geëquipeerd om over onderwijsvraagstukken te oordelen en lijkt ons derhalve ook niet het juiste 'loket'. Liever willen wij een externe geschillencommissie, deze kan vanuit het (thuis) onderwijsveld gevuld worden met mensen die werkelijk ter zake kundig geacht worden.

4. Een eindtoets primair onderwijs gaat uit van een schools denkpatroon, gebaseerd op het behalen van een startkwalificatie. Wij verzetten ons hiertegen aangezien het vanuit het thuisonderwijs onnodig en onwenselijk is om op enig moment een meting te doen van het algemene niveau van het kind. Dit instrument zal niet meer blijken dan een papieren tijger die ons als thuisonderwijzers extra veel administratieve lasten oplevert.
5. Bezoek aan de woning door inspectie is absoluut niet onderhandelbaar. Dat is niet omdat we iets te verbergen hebben, maar omdat het wel degelijk strijdig is met artikel 8 EVRM. De stellingname dat dit voorstel 'is getoetst' aan dit verdragsartikel wordt door OCW niet met bronnen onderbouwd en betwisten wij. Daarnaast bestaat er geen enkele aantoonbare noodzaak voor het bezichtigen van de woning en/of de thuisonderwijs kamer. We merken in dit kader nog op dat in België is weliswaar inspectietoezicht aan huis kan plaatsvinden, maar dat de ontmoeting met de ouders daar enkel in functie staat van het toetsen van de leermiddelen. De woning / thuisonderwijslocatie is geen voorwerp van onderzoek en in overleg met de inspecteur kan ook voor een andere locatie worden gekozen.

Inhoud onderwijs

6. Het voorschrift dat de voertaal voor het thuisonderwijs Nederlands dient te zijn is nodeloos belastend voor de Nederlandse ouders, voor tweetalige gezinnen, en helemaal voor in Nederland aanwezige expat-gezinnen.
7. De vereiste dat thuisonderwijs dient plaats te vinden op een vooraf aangeduide locatie binnen Nederland, dat is Nederland op z'n smalst. De uitzonderingen ten behoeve van flexibiliteit die in één adem worden toegestaan maken het überhaupt verplicht stellen hiervan tot een wassen neus, tot een regel die erom vraagt misbruikt te worden.
8. Een onderwijsplan is een zinvol voorstel wat voor de thuisonderwijzers in sommige gevallen zelfs van dienst kan zijn. Daar staan wij in beginsel dan ook niet negatief tegenover, maar de verdere invulling ervan, alsmede alle zaken die op het gebied van 'inhoud' verplicht moeten worden opgenomen in een dergelijk plan, zal in overleg met de belangenorganisaties tot stand moeten komen. Ook is de eis dat dit jaarlijks moet plaatsvinden veel te zwaar. Niet alleen betekent dit een grote administratieve last (zie hierover ook punt 9) voor het gezin maar ook wordt verder vooruit kijken dan 1 jaar bijna ontmoedigd door het ministerie OCW en dat kan toch niet de bedoeling zijn? De Stichting Keurmerk Thuisonderwijs adviseert plannen met een duur tussen de 1 en 3 jaar. Daar hebben wij veel sympathie voor.
9. Wij zien in het registreren van onderwijstijd geen enkele toegevoegde waarde. Dit betekent alleen extra administratieve lasten voor de thuisonderwijzers en doet daarnaast totaal geen

recht aan de essentie van thuisonderwijs: het is enerzijds een leven lang leren en anderzijds veel minder gestructureerde en vast ingeplande onderwijstijd.

Overige punten

10. Dat brengt ons bij het algemene punt van de administratieve lasten. Ons valt op dat van alle administratieve lasten van de beoogde wetswijziging, 95% wordt gedragen door de thuisonderwijzers. Het is met recht verbijsterend te noemen dat de 250 tot 300 thuisonderwijsgezinnen die Nederland momenteel rijk is, jaarlijks met meer dan € 111.000 uitvoeringskosten geconfronteerd zouden worden. Naar de onderliggende berekening zien wij met belangstelling uit, maar gelet op de monsterlijke hoeveelheid regels is het bedrag eigenlijk alleen een bevestiging dat dit wetsvoorstel in alle opzichten disproportioneel is. Ook laat het zich raden dat de uitvoeringslasten aan de zijde van de overheid niet kunnen onderdoen voor deze raming, en dat is een understatement.
11. Het verkrijgen van leermethodes is een lastige opgave van thuisonderwijzers, omdat methodes vaak alleen voor scholen beschikbaar zijn. Wij pleiten voor een regeling die thuisonderwijzers of verenigingen toegang geeft tot alle beschikbare leermethodes.
12. De extra negatieve prikkel van een bestuurlijke boete bij het niet tijdig aanleveren van informatie of onjuiste informatie bewijst opnieuw dat er geen vertrouwen is in de thuisonderwijzers. Dit lijkt ook op een vorm van dubbele sanctionering: waarom moet deze maatregel worden voorgesteld als al geldt dat bij het niet tot stand komen van een erkenning door de inspectie een proces-verbaal zal worden opgemaakt voor overtreding van de Leerplichtwet?
13. Ons laatste kritiekpunt betreft het overgangsrecht. Als belangenorganisatie van uitsluitend gezinnen die op christelijke grondslag richtingsbedenkingen hebben tegen de richting van het onderwijs in hun woonplaats, baart het ons grote zorgen dat deze wet slechts een overgangstermijn van 1 jaar zou kennen. Dit is om te beginnen voor veel ouders veel te kort om zich op een nieuwe situatie in te stellen. Verder zijn wij, gelet op de bovenstaande punten, er allerminst zeker van dat in het eerste jaar de 'kinderziekten' uit dit systeem en de nieuwe werkwijze van inspectie/Leerplicht/DUO verdwenen zullen zijn. Ook zijn er onder onze achterban gezinnen waar geen sprake is van een HBO opgeleide ouder. De praktijk van het thuisonderwijs binnen deze gezinnen heeft nooit voor problemen gezorgd en deze gezinnen verdienen daarom dat ook onder de nieuwe constellatie het thuisonderwijs kan worden voortgezet. Belangrijkste grond hiervoor is het feit dat wij niet zomaar gezinnen zijn die 'thuisonderwijs geven', maar dat wij zijn vrijgesteld op basis van richtingsbedenkingen. Een overgangsregeling dient in onze ogen vijf jaar te zijn, gelijk aan de evaluatieperiode van de wet. Indien de hbo-eis blijft bestaan is een overgangperiode van acht jaar passend, gelijk aan de duur voor het behalen van een deeltijd hbo bachelor.

Tenslotte

Na zoveel (opbouwende) kritiek is het natuurlijk wel fijn als wij als organisatie ook laten weten waar we dan wél voor staan.

Onze ideale situatie is dat het thuisonderwijs legaal toegankelijk is voor iedereen die kan aantonen dat hij zijn kinderen onderwijst. Echter, wij geloven dat dit aantonen ook kan via een vereniging die de borging van de kwaliteit van het thuisonderwijs op zich neemt. Thuisonderwijsverbond is een verbond dat bestaat uit leden welke zich middels waterdicht geformuleerde statuten conformeren aan het geven van/zoeken naar het beste onderwijs voor hun kinderen. Binnen onze vereniging kunnen (statutair geregelde) waarborgen worden opgezet die compenseren voor het ontbreken van 'bevoegd gezag' bij thuisonderwijs. De vereniging Thuisonderwijsverbond is een rechtspersoon en als zodanig kan deze ook een wettelijke rol op zich nemen in de vertegenwoordiging van haar leden.

Op pagina 32 van het wetsvoorstel worden de volgende problemen benoemd:

“Er is geen bevoegd gezag dat de thuisonderwijzer aanstuurt en dat verantwoordelijk is voor de kwaliteit van het onderwijs. Er zal evenmin sprake zijn van interne controle door een medezeggenschapsraad en een interne toezichthouder. Het aantal personen dat betrokken is bij het thuisonderwijs en kennis heeft van de manier waarop het thuisonderwijs wordt verzorgd, is beperkt.”

Middels een vereniging als Thuisonderwijsverbond kan op redelijk eenvoudige manier aan elk van deze problemen tegemoet worden gekomen. Dat is niet alleen veiliger en betrouwbaarder, maar het scheelt ook nog eens een veelvoud van de kosten. Het onderwijsplan kan worden ingediend bij de vereniging en zal daar gedurende 5 jaar bewaard worden. Met de gezinnen kan worden afgesproken dat per gezin/kind altijd een plan aanwezig is dat niet ouder is dan 3 jaar. Indien de onderwijsinspectie of een ander orgaan gronden heeft om te twijfelen aan de onderwijssituatie in een bepaald gezin, kan de vereniging verplicht worden inzage te geven in het dossier van dit specifieke gezin.

Aan het einde van deze formele reactie adviseren wij de staatssecretaris dan ook om het voorstel te herschrijven en het theoretisch kader te combineren met de expertise die (ook in de Tweede Kamer) beschikbaar is over thuisonderwijs. Een schriftelijke reactie waarin zichtbaar wordt wat er met de inbreng van de diverse thuisonderwijsorganisaties is gedaan sinds zij bij het schrijfproces betrokken zijn (juni 2016) mag daarbij niet ontbreken.

Diverse fracties in de Tweede Kamer hebben aangegeven dat zij alternatieve wegen zien om het thuisonderwijs wettelijk te regelen, en wat wij daarvan tot dusverre hebben gezien kan rekenen op meer sympathie dan het onderhavige voorstel.

Het is onze overtuiging dat bovenstaande punten zullen bijdragen aan een beter wetsvoorstel, in het belang van onze kinderen en ter verbetering van de kwaliteit van thuisonderwijs.